

PROBLEME DIN ISTORIA MODERNĂ A ROMÂNIEI. OPINII ÎNTR-O DEZBATERE ISTORIOGRAFICĂ (II)

Gheorghe Iacob

În continuarea demersului nostru din numărul anterior al revistei, ne oprim la alte două probleme și anume:

- rolul partidelor politice în stabilirea și aplicarea strategiei modernizării;
- caracterul regimului politic în perioada 1866-1914.

★

Secolul al XIX-lea se caracterizează printr-o permanentă și intensă confruntare de idei privind organizarea României moderne; în cadrul acestei confruntări s-au manifestat două curente de idei, liberalismul și conservatorismul, care vor domina frontul ideologic până la primul război mondial.

Odată cu instaurarea regimului constituțional, confruntarea dintre grupările liberale și cele conservatoare se desfășoară asupra direcțiilor, căilor și ritmului dezvoltării țării, deci, asupra strategiei construcției societății moderne. Lupta pentru dominație politică, pentru impunerea propriilor opțiuni în evoluția țării, ca și necesitatea coordonării luptei politice la nivelul întregii țări, vor determina treptata unificare a grupărilor politice liberale, respectiv conservatoare și constituirea celor două partide politice de guvernământ. Totodată, vor fi adoptate programe politice, ca rezultat al procesului de clarificare doctrinară, de apropiere pe terenul metodelor și mijloacelor luptei politice.

Istoriografia consideră, aproape în unanimitate, că nașterea Partidului Național-Liberal s-a consumat în iunie 1875, iar cea a Partidului Conservator în februarie 1880, când un mare număr de fruntași ai grupărilor liberale și conservatoare au semnat programele politice ale P.N.L., respectiv ale Partidului Conservator.

Între oamenii politici care au contribuit la constituirea P.N.L. s-au aflat: I.C. Brătianu, D. Brătianu, M. Kogălniceanu, I. Câmpineanu, Ion Ghica, D. Giani, C.A. Rosetti, M.C. Epureanu, N. Stătescu, A.G. Golescu, C. Grădișteanu, D.A. Sturdza, George Vernescu, N. Fleva ș.a.

Iar printre fondatorii Partidului Conservator, se regăseau: L. Catargiu, T. Maiorescu, P. Mavrogheni, V. Pogor, T. Rosetti, M.C. Epureanu (revenit de la liberali), general I.Em. Florescu, A.I. și N. Lahovari și alții.

Din momentul constituirii și până la primul război mondial evoluția celor două partide a urmat traiectorii diferite. Partidul Național-Liberal își va consolida continuu structurile organizatorice, devenind cel mai puternic partid politic al țării. A cunoscut și disidențe¹: Partidul Liberal Moderat, având ca membri marcanti pe V. Conta, Gr. Cobălcescu, Gr. Buicliu; Fracțiunea liberă și independentă; Liberalii sinceri - conduși de G. Vernescu; Partidul Radical, creat de Gh. Panu; Gruparea drapelistă - în frunte cu P.S. Aurelian, care a atras în jurul său pe Barbu Ștefănescu-Delavrancea, A.D. Xenopol, E. Costinescu, V. Lascăr, G. Mârzescu și alții.

Manifestarea acestor disidențe nu a afectat, însă, unitatea și forța P.N.L. Sunt mai multe explicații: pe de o parte, doctrina și acțiunea politică a P.N.L. răspundea dorințelor marii majorități a membrilor partidului; pe de alta, unele grupări disidente reprezentau interese provinciale sau opțiuni apropiate de programul liberal. Unele interese politice de moment, care au stat la originea disidențelor, au fost depășite, liderii acestora revenind la "matca" partidului; alții, însă, au trecut la conservatori.

În evoluția Partidului Conservator se constată o continuă frământare organizatorică, o înlănțuire de disensiuni, determinate atât de interese politico-economice, dar nu mai puțin de interese și orgolii personale ale liderilor. Raporturile dintre "vechii" conservatori și junimiști reflectă cel mai bine această realitate.

Totodată, trebuie subliniat că la criza internă a partidului a contribuit într-o mare măsură și inadaptabilitatea la noile necesități ale societății. Organizarea Partidului Conservator Democrat, în anul 1908, sub conducerea lui Take Ionescu, care a avut o largă adeziune în rândul intelectualilor, dar și a alegătorilor, în general, exprima necesitatea obiectivă a înnoirii, a adaptării registrului tactic și a arsenalului doctrinar conservator.

De-a lungul acestei perioade istorice, atât liberalii, cât și conservatorii, au adoptat mai multe programe politice sau documente cu valoare programatică.

Pentru liberali, cele mai semnificative programe și documente programatice, care marchează linia politică urmată de partid, sunt următoarele²:

- *Programul adoptat de Congresul presei liberale de la Iași, în 8/20 noiembrie 1871;*
- *Programul publicat în iunie 1875;*
- *Manifestul către alegători, din 11 septembrie 1888;*
- *Programul Partidului Național-Liberal - dat la Iași la 8/20 noiembrie 1892;*
- *Manifestul adresat țării în decembrie 1906;*
- *Manifestul-Program al partidului din 1911;*
- *Scrisoare către Partidul Național-Liberal - semnată de I.I.C. Brătianu, în septembrie 1913.*

Dintre programele și documentele cu valoare programatică ale conservatorilor³, menționăm:

- *Programul Partidului Conservator din 1880;*
- *Era Nouă din 1881;*

- *Apelul către alegători din toamna anului 1888;*
- *Programul Partidului Conservator* - expus de către Gh.Gr.Cantacuzino, la 14 mai 1889 la Iași;
- *Programul publicat la începutul anului 1905;*
- *Programul prezentat de Petre P. Carp, înaintea deschiderii sesiunii parlamentare din 1911;*
- *Programul Partidului Conservator*, aprobat în ședința Comitetului Executiv al Partidului, în zilele de 11-14 decembrie 1913.

După părerea noastră⁴, delimitarea celor două curente de idei, liberalismul și conservatorismul, a fost urmată de cristalizarea unor doctrine, liberală, respectiv conservatoare, care au reprezentat suportul ideologic al celor două partide politice de guvernământ. A nega existența unor doctrine în frontul ideologic al României moderne - mai ales după 1878 - însemna a nega o dezbateră conștientă, în funcție de interesele claselor conducătoare, asupra direcțiilor, căilor și ritmului dezvoltării României moderne, a explica, în ultimă instanță, întregul proces de dezvoltare doar pe baza unor lupte strict politicianiste pentru putere a unor grupuri politice - care își ziceau partide - urmărind, în primul rând, puterea și apoi impunerea unei anumite direcții politice.

Apreciam că formularea în programe politice, în discursurile parlamentare, în discursuri politice - rostite cu diverse prilejuri - în numeroase broșuri și articole din presa de partid, etc. a concepțiilor promovate de cele două partide politice privind dezvoltarea țării, privind marile probleme social-economice și politice, preocuparea liderilor politici pentru definirea unei doctrine, pentru delimitarea de cea a adversarului politic, reprezintă suficiente dovezi de existență a unor doctrine politice pe deplin constituite.

Este adevărat, nu avem pentru acești ani lucrări doctrinare. Faptul ne apare ca firesc; perioada este relativ scurtă, iar problematica societății deosebit de complexă; liderii politici și-au utilizat timpul și energia mai ales pentru activitatea practică și mai puțin pentru cea teoretică.

★

Între trăsăturile definitorii ale vieții social-economice și politice, un loc aparte ocupă raportul specific dintre cele două clase conducătoare - burghezia și moșierimea - între doctrina liberală și cea conservatoare, între Partidul Național-Liberal și Partidul Conservator.

Ambele partide politice de guvernământ erau de acord cu dezvoltarea țării, cu modernizarea.

Burghezia concepea acest proces în conformitate cu interesele sale, care din punct de vedere economic erau apropiate de necesitățile reale ale țării; P.N.L. a acționat pentru dezvoltarea industriei, pentru afirmarea elementului național, pentru consolidarea independenței economice a țării - condiție a unei adevărate

independențe politice. Doctrina liberală, ca și opera legislativă a partidului, stau mărturie în acest sens.

De cealaltă parte, moșierimea și conservatorii, clasă și partid în defensivă, concepeau modernizarea ca un proces lent, care să nu afecteze structurile de bază, să nu le periclitizeze pozițiile economice și politice. Ori de câte ori s-a pus problema unor transformări care amenințau echilibrul de forțe politico-economice interne, moșierimea și partidul său politic s-au opus cu înverșunare; poziția lui P.P. Carp în istorica ședință a Parlamentului, din martie 1907, opoziția Partidului Conservator cu prilejul anunțării și dezbaterii reformelor în anii 1913-1914 o demonstrează cu prisosință.

Se poate aprecia că această coparticipare la acțiunea de modernizare - în limitele în care s-a realizat - a fost impusă, fiind o încercare de adaptare la noile necesități ale unei societăți în plin efort de dezvoltare. Și activitatea legislativă a Partidului Conservator demonstrează urmărirea cu maximă atenție a intereselor de clasă ale moșierimii; măsurile luate în lumea satelor (cele privind îndoielile agricole, mărirea impozitelor, a jandarmeriei ș.a.) atitudinea față de capitalul străin, politica vamală sunt exemple edificatoare.

Construcția în sens modern s-a realizat, deci, într-o stare permanentă de confruntare; se poate vorbi de continuitate doar în privința activității de administrație a țării; menținerea unor legi votate de liberali, după venirea la guvern a conservatorilor, semnifică nu atât acordul cu prevederile acestora, cât mai ales imposibilitatea de a le schimba, având în vedere că acestea corespundeau unor necesități de dezvoltare a societății.

Raportul dintre cele două clase și partide a evoluat lent, dar consecvent în favoarea burgheziei și a Partidului Național-Liberal care, odată cu întărirea pozițiilor sale economice și politice, odată cu evoluția raportului de forțe din cadrul său în favoarea tinerilor liberali, va forța realizarea unor măsuri și reforme. Anunțarea reformelor, în septembrie 1913, finaliza o confruntare, care se desfășura de peste trei decenii, asupra necesității unei noi reforme agrare, însoțită de o reformă electorală; faptul că în anul 1914 s-a convocat Constituanta, pentru a dezbate aceste noi reforme, semnifica o victorie a liberalilor.

Acest raport specific de forțe între burghezie și moșierime, între Partidul Național-Liberal și Partidul Conservator, a generat un mecanism politic de exercitare a puterii, caracterizat prin alternarea la guvern în condițiile confruntării. Și trebuie menționat că, în afara factorilor social-economici și politici amintiți, în instituționalizarea și apoi perpetuarea acestui mecanism un rol important a jucat și factorul executiv, căci acest mecanism asigura, odată cu stabilitatea internă, și pe cea a instituției monarhice.

Prin urmare, alternarea la guvern în condițiile confruntării a celor două partide reprezenta o formă de manifestare a mecanismului politic - consecință a unui întreg complex de factori social-economici și politici - și nicidecum expresia unei identități de opțiuni, a unui pact, a unei înțelegeri între ele. Nu se poate, deci,

accepta formula de "rotativă guvernamentală", înțeleasă - așa cum reiese dintr-o serie de lucrări - ca rezultat al unui compromis între cele două partide politice. Oamenii politici liberali și conservatori nu concepeau o astfel de înțelegere, iar întreaga viață politică demonstrează (practic, toate schimbările de guvern s-au realizat în condiții de confruntare; unele înțelegeri de moment - precum cea de la 1907 -, dictate de conjuncturi politice interne sau externe nu justifică desprinderea unei aprecieri generale privind "compromisul între cele două partide") - că o astfel de "rotativă" - în sensul arătat mai sus, nu a funcționat.

Eliminarea termenului de "rotativă guvernamentală" ni se pare, de aceea, necesară, întrucât este legat de ideea de alianță a burgheziei și moșierimii, a Partidului Național-Liberal și Partidului Conservator, viziune care afectează înțelegerea corectă a coordonatelor și strategiei evoluției istorice a României moderne.

★

Viața parlamentară desfășurată în condițiile create de Constituția de la 1866 s-a situat la un nivel comparabil cu cel din state în care exista deja o îndelungată tradiție parlamentară. Dezbaterile din Adunarea Deputaților și din Senat, organizate în sesiuni de-a lungul a 4-5 luni - în care legile erau discutate în general, cât și pe articole - se caracterizează printr-o intensă confruntare de idei asupra destinului țării. Mari personalități ale vieții culturale și politice ne-au lăsat ample și valoroase discursuri asupra unor probleme fundamentale privind căile, mijloacele și ritmul dezvoltării societății. Este suficient să amintim pe Mihail Kogălniceanu, Ion Brătianu, Titu Maiorescu, D.A. Sturdza, P.P. Carp, N. Iorga, Take Ionescu, I.G. Duca, I.I.C. Brătianu, V. Lascăr, P.S. Aurelian, Spiru Haret ș.a.

Parlamentul a avut, de asemenea, un rol deosebit de important în viața politică prin exercitarea dreptului de control asupra puterii executive și prin urmărirea modului în care se aplicau legile țării. O dovedesc sutele de interpelări ale deputaților și senatorilor în urma cărora unii miniștri au fost obligați să demisioneze, periclitând uneori soarta întregului guvern.

Din această perspectivă se poate aprecia că activitatea Parlamentului - cu toate limitele, abuzurile și slăbiciunile manifestate - a contribuit la democratizarea societății și, totodată, la afirmarea țării ca un factor de progres și stabilitate în Europa vremii, îndeosebi în sud-estul continentului. De asemenea, trebuie subliniat că evoluția țării pe o linie burghezo-democratică - în care viața parlamentară a jucat un rol deosebit de important - a stimulat lupta pentru desăvârșirea unității național-statale.

★

Regimul politic din România în perioada 1866-1914 a fost analizat doar

tangențial în diferite lucrări privind viața politică. Se întâlnesc mai multe formulări, unele enunțate, altele argumentate: "regim burghezo-moșieresc"⁵, "regim al burgheziei și moșierimii"⁶, "regim burghez"⁷ sau "burghezo-democratic"⁸.

Apreciem că un prim factor, care trebuie avut în vedere în stabilirea caracterului regimului politic, privește Constituția de la 1866. Subliniem din nou faptul că deși moșierimea și-a impus punctul de vedere într-o serie de probleme, deși principiile Constituției au fost deseori încălcate - ne referim mai ales la participarea cetățenilor la viața politică - această Constituție, raportată la perioada anterioară ca și la Constituția de la 1923, raportată la Europa vremii (de reținut că România este primul stat constituțional din sud-estul Europei), era esențialmente burgheză.

Totodată, trebuie avut în vedere că la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, România realizează un ritm de dezvoltare accelerat, procesul de integrare în Europa capitalistă se intensifică. Creșterile semnificative înregistrate de industrie, constituirea și consolidarea unui sistem de credit, creșterea volumului bugetului țării, asigurarea pentru o lungă perioadă de timp a unei balanțe excedentare, realizările din transporturi, unele progrese din agricultură, volumul și structura comerțului exterior etc., confirmă ideea că în România capitalismul se dezvoltă în toate laturile vieții social-economice. Deși existau numeroase și grave probleme, precum cele din lumea satelor, cele decurgând din raporturile economice inechitabile cu statele capitaliste dezvoltate, din poziția capitalului străin în economia țării - având în vedere totalitatea factorilor și trăsăturilor vieții social-economice și politice, concluzia care se desprinde este aceea că modul de producție capitalist devine treptat dominant.

Un rol important pentru explicarea caracterului regimului politic revine mecanismului de exercitare a puterii. Or, după cum am încercat să demonstrăm, raportul de forțe între cele două partide a evoluat în favoarea P.N.L., care-și impune treptat poziția. Deosebirile doctrinare, abordarea diferită a procesului de modernizare - atât în stabilirea, cât și în transpunerea în practică a strategiei dezvoltării țării- forța organizatorică inegală (P.N.L. în continuă consolidare, Partidul Conservator într-o permanentă dezbinare), au generat, o subliniem încă o dată, alternarea la putere în condițiile confruntării, confruntare finalizată prin impunerea puterii politice a burgheziei și dispariția partidului politic al moșierimii.

În aprecierea caracterului regimului politic nu trebuie evitată luarea în considerație a politicianismului, mai ales pentru că acest aspect a influențat mulți autori, care au interpretat tarele politicianiste ca efecte ale stadiului de dezvoltare a țării, a compromisului dintre burghezie și moșierime. Noi credem că trebuie pornit de la realitatea că practicile politicianiste caracterizează orice regim politic, indiferent de nivelul de dezvoltare social-economică a țării. Politicianismul s-a manifestat și în viața politică a României din aceste decenii, liberalii și conservatorii aducându-și acuzații reciproce; în această direcție este greu de găsit diferențe între cele două partide. Nu trebuie, deci, să fim derutați de manifestările politicianiste în

explicarea caracterului regimului politic.

Având în vedere toți acești factori, apreciem că formulările de "regim burghezo-moșieresc" (legată de ideea compromisului dintre burghezie și moșierime, a alianței dintre cele două partide politice), ca și cea de "regim al burgheziei și moșierimii" (care sugerează un rol politic pentru moșierime mult mai mare decât cel manifestat în fapt), nu corespunde cu realitatea istorică.

Pe baza celor prezentate până aici, considerăm că în România modernă, după 1866, prin Constituție, și mai ales după 1877 prin întreaga evoluție social-economică și politică, s-au creat condițiile pentru manifestarea unui regim politic burghez mai întâi în principii și tendință, devenind treptat o realitate politică.

Ne putem, astfel, explica mai firesc și mai convingător trăsăturile regimului burghezo-democratic din România Întregită, care-și are rădăcinile în trăsăturile regimului politic din perioada anterioară.

★

În preajma declanșării primului război mondial, regimul constituțional din România se consolidase, funcționând la un nivel comparativ cu cel al unor state având veche tradiție constituțională. Limitele sale cele mai grave proveneau din sistemul censitar și manifestările politicianiste, care măreau mult distanța între principii și realitatea politică.

În același timp, sistemul bipartid, care funcționase aproape jumătate de veac, era contestat tot mai mult prin apariția unor noi partide politice cu pretenție de guvernare de altfel, Partidul Conservator Democrat a fost acceptat la guvern, este drept, într-o coaliție cu Partidul Conservator.

Problema cea mai importantă, vizând perfecționarea regimului constituțional, era în acești ani modificarea sistemului electoral. De altfel, P.N.L. introdusese încă în programul de la Iași, din 1892, principiul votului universal, tergiversând însă, din numeroase motive, între care opoziția chiar a numeroși lideri și membri ai partidului, luarea problemei în discuție. Abia prin scrisoarea lui I.I.C. Brătianu din septembrie 1913, se anunța, alături de reforma agrară, și o nouă reformă electorală.

După venirea la guvern a P.N.L., în ianuarie 1914 și desfășurarea de alegeri parlamentare, la 24 februarie 1914, M. Orleanu, președintele Camerei Deputaților, propunea revizuirea Constituției în vederea realizării reformelor agrară și electorală⁹. Deși corpurile legiuitoare aprobă în lunile martie-aprilie revizuirea Constituției și au loc alegeri pentru Constituantă, declanșarea primului război mondial amână luarea în dezbateră a noilor reforme.

Procesul de revizuire a Constituției a fost reluat abia în Parlamentul de la Iași; în urma dezbaterilor, în iulie 1917, au fost modificate, în afara art.19 privind proprietatea și articolele 57 și 67, privind sistemul electoral care prevedeau¹⁰: "Adunarea Deputaților se compune din deputați aleși de cetățenii români majori,

prin vot universal, egal, direct și obligatoriu și cu scrutin secret pe baza reprezentării proporționale" (art.67). A urmat decretul-lege publicat în 16/29 noiembrie 1918, care prevedea că: "Toți cetățenii români majori vor alege prin vot obștesc, obligatoriu, direct și secret pe baza reprezentării proporționale un număr de deputați proporțional cu populația"¹¹.

Dreptul la vot se exercita de la 21 de ani pentru Adunarea Deputaților și de la 40 de ani pentru Senat. Vârsta minimă pentru a fi ales deputat era de 25 de ani, iar senator de 40 de ani. Nu aveau drept de vot femeile, tinerii sub 21 de ani, militarii și magistrații¹².

Introducerea votului universal în România venea în întâmpinarea dorințelor exprimate în hotărârile de Unire a Basarabiei și apoi a Transilvaniei cu România. Astfel, în Declarația privind Unirea Basarabiei cu România se prevedea: "Basarabia va trimite în Parlamentul român un număr de reprezentanți proporțional cu populația, aleși pe baza votului universal, egal, direct și secret. Toate alegerile din Basarabia pentru voloste și sate, orașe, zemstve și Parlament se vor face pe baza votului universal, egal, secret și direct"¹³.

La fel, Rezoluția privind Unirea Transilvaniei cu România, adoptată la 1 decembrie 1918, de Marea Adunare Națională, de la Alba Iulia, stipula la art.3: "Înfăptuirea desăvârșită a unui regim curat democratic pe toate terenurile vieții publice. Votul obștesc, direct, egal, secret pe comune în mod proporțional, pentru ambele sexe, în vârstă de 21 de ani la reprezentarea în comune, județ ori Parlament"¹⁴.

Congresul general al Bucovinei a votat "Unirea necondiționată cu România". Prevederile decretului-lege din noiembrie 1918, au fost confirmate de Constituția adoptată în martie 1923.

Noua Constituție prelua aproximativ 60% din Constituția de la 1866. Trebuie însă reținut că au fost votate atât articolele revizuite, cât și cele menținute din vechiul text; iar Constituția a fost publicată ca un text nou. Faptele conduc pe Eleodor Focșeneanu la concluzia că "Formal, era o Constituție nouă; în fond, era Constituția veche amplu revizuită"¹⁵.

NOTE

1. Gh. Platon, *Istoria modernă a României*, București, 1985, p. 302-305.

2. Gh. Platon, V. Rusu, Gh. Iacob, V. Cristian, I. Agrigoroaiei, *Cum s-a înlăptuit România modernă*, Iași, 1993, p. 151 și urm.

3. *Ibidem*.

4. Gh. Iacob, *Raporturile dintre liberali și conservatori în viața politică a României la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, I și II*, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie "A.D.Xenopol" Iași, vol. XXV, și XXVI, 1988, 1989; Idem, *Observații asupra vieții politice din România după cucerirea independenței de stat; aspecte privind terminologia*, în *Istorie și Civilizație* (coordonatori: I. Toderașcu, I. Agrigoroaiei), Iași, 1988.

5. Termenul este întâlnit într-un foarte mare număr de lucrări privind istoria noastră modernă; de aceea, nu credem necesară exemplificarea.

6. Este punctul de vedere exprimat de Tr. Lungu în dezbateră organizată de revista "Anale de istorie", nr.4/1969, p.168; vezi și V. Russu, *Instituirea și organizarea regimului politic al burgheziei și moșierimii (februarie - iunie 1866)*, AȘUI, tom XVI, 1970.

7. În dezbateră citată, Gh. Zaharia vorbește de un "regim burghez în curs de consolidare" (*loc.cit.*, p. 172).

8. I. Scurtu, *Contribuții privind viața politică din România. Evoluția formei de guvernământ în Istoria Modernă și Contemporană*, București, 1988, p. 130-131.

9. Eleodor Focșeneanu, *Istoria constituțională a României. 1859-1991*, București, 1992, p. 48.

10. I. Scurtu, *Viața politică din România. 1918-1944*, București, 1982, p. 40.

11. *Ibidem*.

12. *Ibidem*.

13. I. Nistor, *Istoria Basarabiei*, Chișinău, 1991, p. 283.

14. I. Scurtu, (coordonator), Gh.Z. Ionescu, Eufrosina Popescu, Doina Smârcea, *Istoria României între anii 1918-1944. Culegere de documente*, București, 1982, p. 26.

15. Eleodor Focșeneanu, *op. cit.*, p. 59.

PROBLEMS OF MODERN ROMANIAN HISTORY. SOME VIEWS IN A HISTORIOGRAPHIC DEBATE (II)

SUMMARY

Among the dominant features of the socio-economic and political life, of particular concern is the specific relation between the two ruling classes - the bourgeoisie and the boyars, between the liberal and the conservative doctrine respectively, between the National Liberal Party and the Conservative Party.

Both governing political parties were of one mind as regards the necessity of the country's development and modernization. The bourgeoisie saw this process in the light of its own class interests which, from the economic standpoint, came close to the country's actual needs; consequently, the National Liberal party took action for the development of industry, the manifestation of the national element, for consolidating the country's economic independence as a pre-requisite of real political independence.

On the other hand, the conservative landlords, on the defensive both as a class and as a party, conceived of modernization as a slow which was not to disrupt fundamental structures or encroach upon their economic and political status either. Whenever alterations that jeopardized the existing internal economic-political balance of power were impending, the landlords and their political party bitterly resisted them.

Therefore, the country's development policy along capitalist lines was influenced decisively by the bourgeoisie and its political party. Growth in the modern sense evolved from steady confrontation; one can speak of continuity only insofar as the administrative activity of the country was concerned; thus, the preservation of laws previously passed by the Liberals when the Conservatives took the helm spells less their agreement with the respective provisions but rather, the sheer impossibility of repealing them, given their identity with the actual needs of the development of society.

The relations between the two classes and political parties underwent slow but sure changes in favour of the bourgeoisie and the National Liberal Party which, in view of its strengthened political and economic position and the inner balance of power being tipped in behalf of the left wing, was to make a point of carrying out political reforms.

Making the reforms public in September 1913 but put the finishing touch to a confrontation - going back over three decades - on the necessity of a new land reform accompanied by an electoral reform; the fact that in 1914 the Constituent Assembly was convened to debate on these new bills meant a Liberal victory.

The particular balance of political power between the bourgeoisie and the great landed proprietors, between the National Liberal Party and the Conservative Party, generated a political mechanism of exerting the power characterized by *alternative governing under circumstances of confrontation* which was, by no means, an expression of any identity of political options, pact or convention between the two parties. That being the case, the syntagm "cabinet rotation", understood as the result of a compromise worked out between the two political parties, cannot be accepted as such.

Taking into account the distinctive features of the socio-economic and political life, the evolution of relations between the bourgeoisie and the landlords, between the National Liberal Party and the Conservative Party respectively, as well as the mechanism of exerting political power - all of them dealt with in the volume -, it is but normal to see such labels as: "bourgeois-landlord regime" (alluding to a would-be compromise between the bourgeoisie and the landlords, to a would-be alliance of the two political parties) or "regime of the bourgeoisie and the landlords" (indicative of a political role of the landlords much more prominent than it actually was) as falling short of historical reality.

Our analysis leads to the conclusion that in modern Romania, after 1866, through the Constitution, and especially 1877, through the entire socio-economic and political evolution, conditions had been created for the assertion of a political regime bourgeois at first in its principles and tendencies, and gradually turning into a political reality. In this way we can decipher more accurately the physiognomy of the bourgeois-democratic regime in Greater Romania which had its roots in the political regime from the previous epoch.